

Pavel
Sanajev

Pochovajte ma za lištu

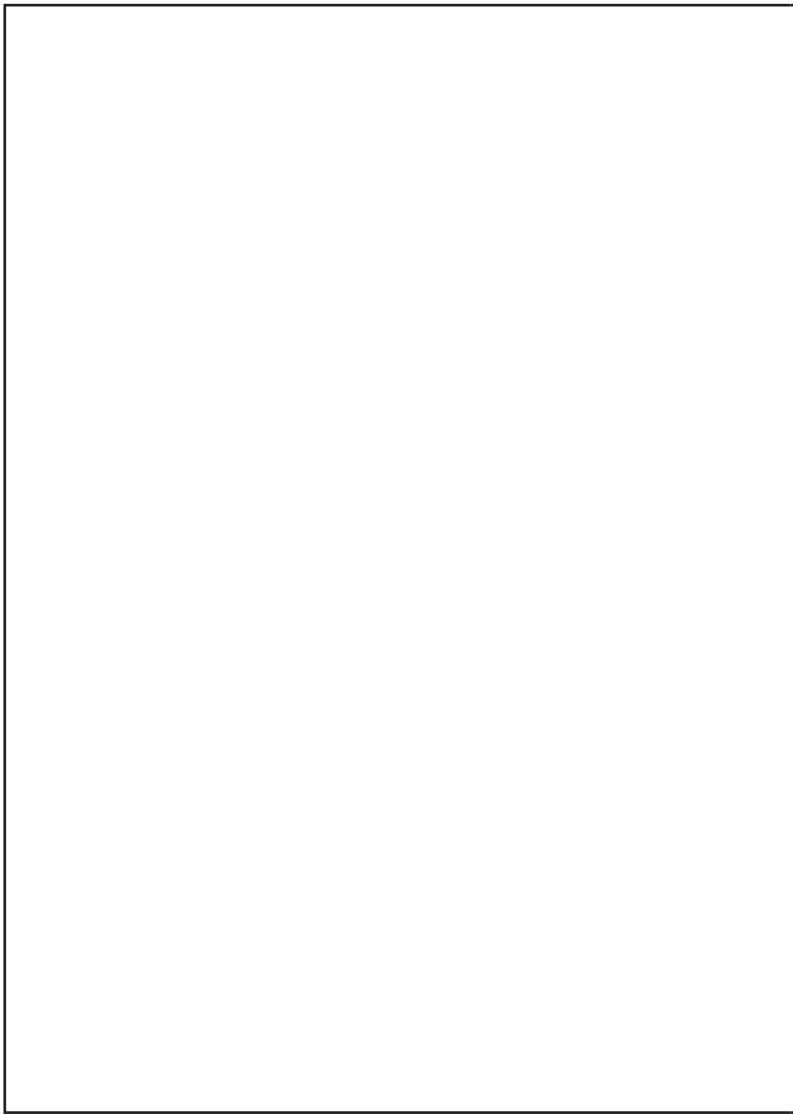
Románová predloha rovnomeného filmu,
kniha z užšieho výberu ruskej literárnej ceny
Veľká kniha za rok 2007

SVETOVÁ PRÓZA

SVETOVÁ PRÓZA

Pavel
Sanajev

Pochovajte
ma za lištu

Z ruštiny preložil
JÁN ŠTRASSER

slovarť

Copyright © Pavel Sanajev 2007

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2014

Translation © Ján Štrasser 2014

ISBN 978-80-556-0817-4

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená v žiadnej forme, žiadnymi prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Venujem Rolanovi Bykovovi

Volám sa Saša Saveliev. Chodím do druhej triedy a žijem u babky a dedka. Mama ma vymenila za upíra trpaslíka a zavesila ma ako ťažké krížisko na krk babke. Tak tam visím od štyroch rokov.

Povedal som si, že svoj príbeh začnem rozprávaním o kúpaní, a môžete si byť istí, že to bude zaujímavé. Kúpanie u babky bolo významnou procedúrou. Hneď sa o tom presvedčíte.

KÚPANIE

Vždy sa to začínalo celkom pokojne. Do vane zurčala voda, v ktorej plával plastový teplomer. Jeho červený stĺpček musel počas celého kúpania ukazovať 37,5. Prečo práve toľko, to presne neviem. Viem, že pri takej teplote sa najlepšie rozmnožuje jedna tropická riasa, no na riasu som sa príliš nepodobal a rozmnožovať som sa nechystal. V kúpeľni stál žiarič. Keď babka zatlieskala, dedko ho musel priniesť. V kúpeľni stáli aj dve stoličky prikryté uterákmi. Jedna bola pre babku, druhá... nepredbiehajme udalosti.

Takže vaňa sa naplňa, cítim, že zas bude veselo.

„Saša, do kúpeľne!“ velí babka.

„Idem!“ volám bodro a idúcky si vyzliekam vlnené pančucháče, no zamotám sa do nich a padám.

„Čo je, nohy ťa nenesú?!“

Snažím sa vstať, ale zakopnem a opäť spadnem.

„Ty smrad, ty sa mi ešte vysmievaš?!“

„Ja sa nevysmievam.“

„Tvoja mater mi raz povedala, ja sa ho strasiem. A ja ti vravím, že to platí na vás, to ja sa strasiem vás všetkých! Rozumieš?!“

Nejasne som chápal, čo znamená slovo strasiem, a kto vie prečo som si pomyslel, že babka ma utopí vo vani. S tou myšlienkou som sa rozbehol k dedkovi. Dedko si ma vypočul, zasmial sa, ale ja som ho aj tak poprosil, aby bol v strehu. Až potom som sa upokojil a pobral som sa do kúpeľne, bol som totiž presvedčený, že ak ma babka začne topiť, dedko

vtrhne dnu so sekáčikom na mäso – ktovie prečo som si pomyslel, že vtrhne práve so sekáčikom – a pustí sa do babky. Potom zatelefonoje mame, mama príde a strasie sa babky. Kým mi hlavou tiahli takéto myšlienky, babka dávala dedkovi posledné pokyny o žiariči. Dedko ho mal priniesť presne vo chvíli, keď babka zatlieska.

Posledné prípravy sú skončené, dedko má inštrukcie, ja ležím vo vode, ktorá má 37,5 stupňa, a babka sedí pri mne a mydlí špongiu. Chumáče peny lietajú naokolo a miznú v hustej pare. V kúpeľni je horúco.

„Tak ukáž krk.“

Myklo ma. Čo ak ma začne škrtiť a dedko to nezačuje? Ale nie, iba ma umýva...

Určite sa čudujete, prečo som sa neumýval sám. Problém je v tom, že taký smrad ako ja nemôže nič robiť sám. Mäť toho smrada opustila a ten smrad len skapína a skapína a kúpeľ môže zhoršiť všetky jeho smradľavé choroby. Tak to vysvetľovala babka, keď mi špongiou mydlila nohu vystrčenú z vody.

„A prečo je voda taká horúca?“

„Má o stupeň viac ako telo, aby si neprechladol.“

„Myslel som si, že to pre tú riasu.“

„No pravdaže, pre tú riasu! Tenkú, zelenú... Toto nie je noha, toto je papek. Strč si ju pod vodu, nech ti neprechladne. Daj sem druhú... Teraz ruky. Zdvihni ich vyššie, čo ti vyschli? Vstaň, umyjem ti pipíka.“

„Opatrne.“

„Neboj sa, aj tak ti bude nanič. Obráť sa, vydrhnem ti chrbát.“

Obrátil som sa a oprel som sa čelom o kachličky.

„Neopieraj sa o tie kachličky! Sú studené, zhorší sa ti zápal dutín.“

„Je mi teplo.“

„Vydrž.“

„A prečo druhí nemusia vydržať, a ja musím?“ túto otázku som dával babke často.

„Lebo nikto tak nescapína ako ty. Už smrdíš. Cítiš to?“
Necítil som.

Konečne som čistý. S úľavou si vydýchnem, je mi jasné, že dnes ma už babka neutopí. Vyleziem z vane. Teraz zistíte, načo je tá druhá stolička – musel som sa na ňu postaviť. Nesmel som stáť na dlážke, lebo popod dvere fúkalo, studený prievan sa ľstivo vyhýbal stočenej starej deke, ktorú mu babka postavila do cesty, a mohli mi prechladnúť, nohy. Balansoval som, usiloval som sa nespadať a babka ma utierala. Najprv hlavu. A zaraz mi ju obviazala uterákom, aby mi neprechladli mokré vlasy. Potom mi poutierala všetko ostatné a ja som sa obliekol.

Naťahoval som si modré vlnené pančucháče, ktoré sú drahé a nikde ich nedostať, a zacítil som čmud. Jedna nohavica siahala len po členok. Jej najvzácnejšia časť, tá, ktorá tvorí ponožku, dohárala na žiariči.

„Ty smrad smradľavý!“ Zazdalo sa mi, že babke zacvakali zuby. „Tvoja mater ti nič nekupuje. Všetko vláčim ja na svojich boľavých nohách! Navleč si tie gate, omotám ti nohu uterákom!“

Poslúchol som a nohu, vytŕčajúcu zo spálenej nohavice, som vystrel k babke. Dala sa ju omotávať frotírovým uterákom ako onucou, otravovalo ma to, tak som sa začal obzerať v zrkadle. V kúpeľni bolo tak horúco, že som sčervenel ako Indián. K tej podobe prispel aj uterák na hlave a pena na nose. Tak som sa zahľadel na toho Indiána, až som zabudol, že babka a ja predvádzame na vratkej stoličke takmer cirkusové číslo, stratil som rovnováhu a zletel som do vane.

„Ty smrääääád!!!!“

Pšššš! Buch!

Dedko sa díval na futbal. Čo sa to robí?! Jeho vnímavé ucho zachytilo čudný zvuk z kúpeľne.

Treba vyniesť žiarič, povedal si a vyštartoval.

Pribehol a v tom chvate schmatol žiarič za horúce miesto. Musel ho pustiť. Žiarič opísal oblúk a dopadol babke do lona.

Pomyslel som si, že dedko začul tlesknutie, vrhol sa ma zachraňovať a nešťastným spôsobom odstavil babku. Takto som to chcel všetko vysvetliť, ale v kúpeľni už zúrila búrka:

„Prekliaty vydriduch, odporný Tatár!“ kričala babka, bojovne triasla žiaričom a dľaňou druhej ruky si plieskala po dymiacej sukni. „Bodaj by ťa skárali nebesá, pánboh, zem, vtáky, ryby, ľudia, moria, vzduch!“ To bola babkina obľúbená kliatba. „Bodaj by sa ti na hlavu zosypali samé nešťastia! Bodaj by ťa stihol zaslúžený trest!“

Nasledovala kombinácia niekoľkých slov, ktorých význam som pochopil, keď som sa zoznámil s piatakom Dimom Čugunovom.

„Vylez von, smrad!“

Ďalšia kombinácia, tentoraz na moju adresu.

„Bodaj by ťa skáralo...“

Oblúbená kliatba.

„Bodaj by si do konca života trčal v base...“

Kombinácia.

„Bodaj by si zaživa zhnul v nemocnici! Bodaj by ti vyschla pečeň, obličky, mozog, srdce! Bodaj by ťa zožral zlatý stafylokok...“

Kombinácia.

„Vyzleč sa, musím ťa znova poutierať!!!“

Nevídaná kombinácia.

A opäť

a opäť

a opäť...

RÁNO

„Aj tak sú maliny lepšie ako černice!“ ozval sa srdcervúci krik a ja som sa zobudil.

Krik bol taký strašný, že som vyskočil z postele a dlho som sa vyľakane obzeral okolo seba, usiloval som sa pochopiť, odkiaľ prichádza, až kým mi napokon nedošlo, že to som kričal ja v spánku. Keď mi to došlo, upokojil som sa, obliekol a vyšiel som zo spálne.

„Čo si tak skoro vstal?“ začudovala sa babka, ktorá stála v kuchynských dverách s porcelánovým čajníkom v rukách.

„Zobudil som sa.“

„Bodaj by si sa už nikdy nezobudil!“ Babka očividne nebola vo svojej koži. „Umy si ruky, hybaj sa nadžgať.“

Dobre som si umyl ruky, až dva razy som si ich namydľil. Utieral som si ich frotírovým uterákom so zajačikmi, keď babka nazrela do kúpeľne.

„Umy si ich ešte raz! Tým uterákom sa včera utieral ten smradľavý stavec, má na nohe pleseň!“

Tak som si umyl ruky ešte raz a definitívne som sa uistil, že babka dnes nie je vo svojej koži. Na príčine bol smradľavý stavec, čo v preklade z babkinho jazyka znamenalo môj dedko. Ten sedel v kuchyni na stolčeku a sústredene sa vrtal vidličkou v zeleninovom šaláte. Nahneval babku tým, že našiel porcelánový čajník. Pred dvoma týždňami v tom čajníku zavarila zmes bylín, v ktorej prevládal podbeľ, čajník postavila na viditeľné miesto a dodnes ho nemohla nájsť. V kuchyni bolo toľko pohárov, plechoviek, škatuliek a vre-

cúšok, že každé viditeľné miesto zmizlo z očí, len čo človek odtiahol ruku z predmetu, ktorý naň postavil. Čajník sa našiel na chladničke, obklopovali ho tri balíčky čaju, plechovka s pohánkou, dve vrecúška sušených slivák a pokazený tulský budík, nad ktorého zvončekom navždy zmeraveli dva medvede – kováči s polámanými kladivkami. Babka nadvihla vrchnák čajníka, namiesto liečivého odvaru v ňom našla plesnivú brečku a začala kričať, že presne na takúto hmotu dedko premenil jej voľakedy skvelý mozog.

„Bola som výborná žiačka, vtipná, v každej partii som hrala prím,“ žalovala sa babka a vyškrabávala z čajníka pleseň. „Chlapci ma obletovali. Kde je Ninka? Ninka príde? Brali ma na všetky výpravy, na všetky akcie... Panebože, prečo si mi poslal do cesty takého trkvasa? Je zo mňa idiotka.“

Netrzeplivo som sa spýtal, kedy dostanem raňajky, a trpko som to oľutoval.

„Ty smrad jeden smradľavý!“ zvrieskla babka. „Vtedy budeš hltáť, keď ti dajú! Nemáme sluhov!“

Prikrčil som sa na stolčeku a pozrel sa na dedka – z ruky mu vypadla vidlička a začal sa drhnúť šalátom.

„Starí ľudia nemôžu mať sluhov,“ doložila babka a vtom jej čajník spadol na zem.

Pomaly mu odpadlo ucho, tíško, žalostne zacvendžal, sľaby sa lúčil so životom, a rozpadol sa na niekoľko kúskov. Červený vrchnáčik akoby tušil, čo bude nasledovať, predvídavo sa odkotúľal pod chladničku a zrejme sa tam pohodlne usalašil, lebo spokojne cinkol. Zazávidel som vrchnáčiku, pomyslel som si, že je šikulka, a so strachom som zdvihol zrak k babke... Plakala.

Ani sa nepozrela na črepiny, ticho vyšla z kuchyne a ľahla si na posteľ. Dedko sa ju pobral utešovať. Nasledoval som ho, no s istými obavami.

„Ninka, čo ti je?“ láskavo sa spýtal.

„No tak, babka, vari máš málo čajníkov? Kúpime ti nový, krajší,“ utešoval som ju.

„Chodte preč. Nechajte ma umrieť v pokoji.“

„Nina, ale no tak...“ povedal dedko a spomenul babkinu mater. „Pre jeden čajník... Spamätaj sa...“

„Nechaj ma, Senečka... Nechaj ma, ja ti nič zlé nerobím... Čo tam po čajníku, život mám rozbitý... Chodť. Prines dnešné noviny. Saša, chodť, nalož si kašičku... V poriadku!“ babkin hlas začal zrazu naberať na sile.

„V poriadku!“ hlas odrazu zosilnel a ja som cúvol.

„Život vás rozmláti tak ako tento čajník. Ešte si poplačete!“

Zašemotil som, že to nie dedko a ja sme rozbili čajník, a obzrel som sa, hľadajúc podporu. Ale dedko včas zdrhol po noviny.

„Čuš!“ zvrieskla babka. „Zasvinili ste mi mozog, môj chorý mozog, nešťastný mozog! To kvôli vám si nič nepamätám, nič nemôžem nájsť, všetko mi padá z rúk! Nemôžete celé dni a noci človeku svinieť mozog!“

Keď sa babka vykričala, vstala z postele a pobrala sa do kuchyne. Neriskoval som ísť za ňou, chcel som ostať v izbe, no panovačný krik a prísľub, že ma roztrhne na dvojce, ak okamžite neprídem, ma prinútili poslúchnuť. Cestou do kuchyne som uvažoval, že by nebolo zle, keby ma roztrhla na dvojce. Jedno moje ja by si na chvíľu oddýchlo od babky a potom by sa vymenilo s mojím druhým ja. Žiaľ, zázraky sa nedejú a z planého rojčenia som sa opäť preniesol do reality.

Keď som sa vrátil na miesto, kde čajník padol hrdinskou smrťou, babka už pozametala črepiny a vysypala ich do smetiaka. Potom si umyla ruky a začala do taniera strúhať jablká z trhu, ktoré som každé ráno musel jesť. Až vtedy sa vrátil dedko s novinami.

Zazrel som naňho ako na zbeha.

Babka šikovne strúhala jablká, líca jej sčerveneli ako na klzisku a dedko ju nadšene pozoroval.

„Pozri sa, ako sa babka stará. A nie pre hocikoho, ale pre teba, ty somár,“ povedal a opäť sa zahľadel na babku.

„No čo zízaš?“ zrozpačiteľa babka ako gymnazistka na prvom rande.

„Len tak...“ vzdychol dedko a uprel pohľad na zafľkané okno, po ktorom liezla veľká mucha a hľadala čosi pod zub.

„Na,“ babka postavila pred oči mňa tanier strúhaných jabĺk. Keď vychádzali spod strúhadla, vyzerali ako chutná svetlozelená kašička, ale teraz zhnedli a neboli bohvieako lákavé.

„Prečo mám každý deň jesť tie jablká?“ spýtal som sa.

Dedko odtrhol pohľad od muchy a odvetil:

„Akože prečo, somárík? Musíš. Vyplavujú odpad.“

„Aký odpad?“ nechápal som.

„Všetelijaký. Keď niečo dostaneš, máš povedať ďakujem.“

„A prečo sa musia strúhať?“

„Lebo sám neráčiš hrýzť!“ skríkla babka. „Hltáš také kusy, že sa ti nič nevstrebe! Ach, Senečka, čo to vravíš, veď je to také nevďačné lajno! Robím, čo môžem, nešanujem sily... Keby sa aspoň tak nevysmieval... Zabi tú muchu, lezie mi na nervy!“

Dedko skrútil noviny do rúrky a presným úderom švacol muchu. Spadla na podokenicu a zdvihla nožičky nahor ako dôkaz, že tak sa povodí každému, kto bude babke liezť na nervy.

„Joj, Nina, Spartak včera prehral,“ povedal zrazu dedko, keď nazrel do novín, ktorými pred chvíľou zabil muchu.

„Kašlem na tvoj Spartak, aj na to, že prehral! Bodaj by všetci zdochli a ty s nimi.“

Babka uprela pohľad na zem, kde ostali drobné porcelánové črepiny z čajníka, a opäť stratila náladu.

„Žerte!“

Dala na stôl pohánkovú kašu a dusené fašírky vymiešané s praclíkmi. Dusené preto, lebo vysmázané sú jed, tie môžu byť len bujaci, čo sú zo železa, a s praclíkmi preto, lebo v chlebe je drożdžie a to kvasí v organizme.

Dedko sklopil zrak do taniera a šomral čosi o Spartaku a ja som sa smutne pozrel na fašírky, ktoré mi už liezli hore krkom, a na zelený panzinorm, ktorý som musel každé ráno užívať.

„Vzal si si panzinorm?“

Panzinormu som mal plné zuby. „Áno, vzal,“ zašomral som a pokúsil som sa zastrčiť ho pod vrečko s múkou, čo bolo na stole, no nevšimol som si, že babka mi stojí za chrbtom.

„Ty smrad jeden... Chorý starec ti zháňa liek, aby si dajako vyžil, a ty takto! Kde je tu úcta? Takto sa správajú poriadni ľudia? Nie je ti ľúto chorého starca?“

Chorý starec hlbokomyseľne povedal:

„Tak, tak,“ a opäť sa sústredil na svoju fašíрку.

„A ty len pritakávaj, pritakávaj! Jedného smrada sme vychovali, teraz máme na krku druhého.“ Pod prvým smradom myslela babka moju mamu. „Celý život si len pritakával a flákal si sa kade-tade. Ja poviem, Senečka, spravme toto, spravme hento. A ty len, že hej... Potom... Potom – na všetky moje prosby máš len jedno slovo.“

Dedko hľadel do taniera a sústredene prežúval fašíрку.

„V poriadku... Ťažká rana osudu prichádza nečakane. Budeš pykať. Zrada sa trestá! Zrada je ten najťažší hriech... Prines mi dnes kapustu, navarím šči. Choď do Darov prírody, v Komsomoľcovi nekupuj. Ich kapusta je pre svine, ale ja chcem variť šči pre dieťa, nie len pre teba, ty brav. Prinesieš?!“

„Hej.“

„Poznám ja tvoje hej...“

Dojedol som kašu, povedal babke ďakujem a odišiel som od stola.

„Keby si aspoň povedal ďakujem!“ ozvalo sa za mnou.

Skôr ako budem rozprávať ďalej, rád by som niečo vysvetlil. Určite sa nájdu ľudia, čo povedia, že nie je možné, aby babka tak kričala a nadávala! Také nebýva! Možno aj nadávala, ale nie tak drsne a tak často. Verte mi, hoci to vyzerá nepravdepodobne, babka nadávala presne tak, ako píšem. Či už sa vám jej nadávky a kliatby zdajú prehnané alebo nezmyselné, práve také som počúval, počúval som ich každý deň, takmer každú hodinu. Isteže, mohol by som ich v tomto rozprávaní zredukovať na polovicu, ale potom by to nebolo o mojom ži-

vote, nespoznal som by si ho, tak ako by obyvateľ púšte nespoznal duny, na ktoré si zvykol jeho zrak, keby z nich zmizla polovica piesku. Aj tak vynechávam z babkiných výrazov všetko, čo nie je vhodné uverejniť. Môjmu kamarátovi jeho mama zakázala kamarátiť sa so mnou, keď som povedal, ako ma nazvala babka za to, že som vylial na stôl kefir, a piatak Dima Čugunov mi dlho vysvetľoval, prečo babkine kombinácie nemožno hovoriť pred dospelými. Mimochodom, Dimu som naučil mnohé babkine výrazy, najväčšmi sa mu zapáčilo jadrné trt a dva orechy – týmto výrazom babka odpovedala na každú prosbu, ktorej nemienila vyhovieť. Dúfam, teraz už veríte, že som babkine reči vôbec nezveličil, a množstvo nadávok nesúvisí s tým, že by som nepoznal mieru, viedla ma len túžba čo najpresnejšie predstaviť svoj život. A preto sa ďalší príbeh volá...

BETÓN

Nedaleko nášho domu bol obrovský areál Ústavu cestnej dopravy (UCD) a tam sme veľmi radi chodili. Kamarát tam chodil núrať, také slovo používal, a ja som tam hľadal rôzne súčiastky, z ktorých by sa dalo niečo zostrojiť. Núrali sme tam často. Večer v UCD nebol nikto a mohli sme si tam robiť, čo sa nám zachcelo. Bolo tam veľa zaujímavých vecí a všetky boli naše. V UCD ma babka nemohla nájsť, zrejme preto mi ta zakazovala chodiť. No ako nechodiť ta, kde môžeš robiť, čo sa ti zachce, a kde ťa nemôžu nájsť?

V UCD som sa mohol cítiť celkom slobodne, keby nie jedna okolnosť. Šesťkrát denne som musel užívať homeopatické pilulky. Keď som sa hral vonku, babka mi ich priniesla v škatuľke. Ak mi pritom niekto ponúkol cukrík, babka mi ho vzala, strčila si ho do vrečka a vzdychla:

„On nesmie, on má iné cukríky,“ a nasypala mi do úst dávku homeopatických piluliek.

Raz, keď opäť nastal čas, aby ma nakrmila coniom, ktorému sme žartom hovorili kôň, vyšla na dvor, a nezbadala ma.

„Saša!“ zakričala. „Saša!!“

Ticho.

„Saša!“ zvrieskla a zamierila okolo domu v nádeji, že ma nájde.

Nemohla ma nájsť. Bol som s kamarátom v UCD, sedel som na streche jednej z dvojposchodových dielní a premýšľal som, načo by sa mi hodil lomený hriadeľ, ktorý som našiel na povale. Keď som začul babku s homeopatikami, strašne